

Kentsel Estetiği Etkileyen Faktörlerin Belirlenmesi ve Farklı Aktörler Tarafından Değerlendirilmesi

Azadeh REZAFAR¹, Ş.Şence TÜRK²

¹T.C.Istanbul Arel Üniversitesi, ²Istanbul Teknik Üniversitesi
azadehrezafar@arel.edu.tr, turkss@itu.edu.tr

Özet: Kentlerin birbirlerine benzediği ve kendi özgün kimlik ve kültürlerinin gittikçe kaybolduğu günümüzde, yerleşim alanlarının şekil, biçim, doku ve özellikle estetiği giderek önem kazanmaktadır. Estetik kavramı, literatürde formal ve sembolik olarak iki grupta ele alınmakta ve kentsel estetik, daha çok formal estetik bileşenlerine bağlı olarak açıklanmaktadır. Formal kentsel estetik faktörleri, doğrudan kentsel morfolojiyi etkilemektedir. Ancak, literatürde bu faktörlerin belirlenmesine yönelik çalışmalar, kısıtlıdır.

Bu bildirinin iki temel amacı bulunmaktadır. Birincisi, kentsel estetiği etkileyen parametrelerin belirlenmesidir. İkincisi ise, kentsel estetiğe belirlenmesine yönelik faktörlerin akademisyenler, uygulayıcılar ve karar-vericiler tarafından nasıl değerlendirildiğini anlamaktır. Bildirinin metodolojisi, farklı gruplara yapılan anket çalışması ve elde edilen verilerin istatistiksel analizler kullanılarak açıklanmasına yöneliktir. Bildiride, kentsel estetiği etkileyen parametrelerinin belirlenmesi İstanbul'da üç farklı uzman grubun değerlendirmesine bağlı olarak yapılmıştır. Bu gruplardan ilki, mimarlık, iç mimarlık, peyzaj mimarlığı ve şehir planlama bölümlerinde çalışan akademisyenlerdir. İkincisi, mimarlık, iç mimarlık ve şehir planlama ofislerindeki uygulamacılardır. Üçüncüsü ise, belediyelerin planlama ve proje bölümlerinde yer alan karar-vericilerdir. Araştırmadaki örneklem, toplamda 137 kişi olarak belirlenmiştir. Bildiride, öncelikle kapsamlı literatür çalışması ile, planlama ölçeğinde (iki boyutlu) ve yapı ölçeğinde (üç boyutlu) kentsel estetiği etkileyen kentsel tasarım ilkeleri belirlenmiştir. Bu ilkelerden oluşturulan anketler, seçilen üç grup araştırma evrenine uygulanmıştır. Bildiride üç grubun değerlendirmelerinde fark olup olmadığını belirlemek amacıyla, Anova Analizi kullanılmıştır. Bildiri sonucunda, planlama ölçeğinde (iki boyutlu) ve yapı ölçeğinde (üç boyutlu) kentsel estetiği etkileyen kentsel tasarım ilkeleri ortaya konulmuştur. Ayrıca, kentsel estetiği etkileyen faktörlerin belirlenmesinde üç grup arasındaki değerlendirme farklılıkları da ortaya konulmuştur. Bu araştırmanın bulguları, kentsel estetiği etkileyen faktörlerin belirlenmesi ve bunların değerlendirilmesine yönelik bilgilerdir. Bu bilgilerin, kentsel estetik yönetimi için önemli girdi sağlayacağı düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Kentsel estetik, formal estetik, kentsel tasarım ilkeleri, estetik parametreler, Türkiye, İstanbul

Giriş

Yerleşim alanlarının buldukları çevreleriyle görsel bütünlüğünün kaybolduğu, günümüzün kimliksiz kentlerinde şekil, biçim, doku ve özellikle estetik giderek önem kazanmaktadır. Estetik kavramı, en basit şekliyle doğada ve sanatta güzeli konu edinmek ve onu aramak demektir (Akyüz, 2016, 29). Türk Dil Kurumu (2008) tanımına göre estetik, güzelliği ve güzelliğin insan belleğindeki ve duygularındaki etkilerini konu olarak ele alan

felsefe kolu, güzel duyu, bedii olarak tanımlanmaktadır (TDK, 2008). Kentsel estetik ise, kullanıcıların kültür, ihtiyaç ve beklentilerine göre değişmekte, aynı zamanda güzelliğin insan duygularındaki yansımaları olarak da şekillenmektedir. Kentsel çevreler yapılar ve bunların tariflediği dış mekanlar olmak üzere pozitif ve negatif öğelerden oluşmaktadır. Bunların arasındaki tanımlı ilişkiler, mekan akışkanlığı, iyi kurgulanmış mekânsal geçişler ve uyum da kentsel estetiğin niteliğini belirlemektedir (Erdoğan, 2006, 72). Kentsel estetik sadece görselliği ön plana çıkarmak değil, aynı zamanda kültürel değerlerin korunması doğal çevrenin kentlilerin ihtiyaçlarını giderebilecek boyutta olması ve kentte yaşayanların kendilerini kentte özgür hissedebilmesi ile doğrudan ilişkilidir (Akyüz, 2016, 30).

Estetik kavramı, literatürde formal / biçimsel ve sembolik olarak iki grupta ele alınmaktadır. Sembolik estetik, mimari ve kentsel mekan ile formu birleştiren anlamı vurgulamaktadır. Çevreye yüklenen bilinçli sembolik anlamlar, çevreye duyulan beğeni ve onunla kurulan ilişki ile ilgilidir. Yüklenen bu kişisel anlamlar doğrultusunda çevreye ilişkin oluşturulan yargı sembolik estetik başlığı altında ele alınmaktadır (Ulushan, 2004, p.20). Görsel etki ve bu etkiyi oluşturan bileşenler ise formal / biçimsel estetik kavramı altında değerlendirilmektedir. Geometrik örüntünün kompozisyonu; biçim, şekil, proporsiyon, hiyerarşi, ölçek, renk, düzen, ritim, denge gibi konular formal estetik olarak açıklanmaktadır. Kentsel estetik, daha çok formal estetik bileşenlerine bağlı olarak açıklanmaktadır ve formal kentsel estetik faktörleri ise, doğrudan kentsel morfolojiyi de etkilemektedir. Kentin formal estetik değerlendirilmesinde, birbirinden farklı formal özellikler gösteren birimler arasında bir bütünlük arayışı esas alınmaktadır (Ulushan, 2004, 18).

Bu bildiri, kentsel estetiği etkileyen estetik parametreleri ortaya koymayı amaçlamaktadır. Bu kapsamda kentsel tasarım ilkeleri esas alınmıştır. Aynı zamanda bu parametrelerin tasarımla ilgilenen akademisyenler, uygulayıcılar ve karar-vericiler tarafından nasıl değerlendirildiğini ortaya koymaktır.

Bildiri dört temel bölümden oluşmaktadır. Giriş bölümünden sonra kentsel tasarım ilkeleri, buna bağlı olarak da kentsel estetik ve kentsel morfolojik ilişki kapsamında literatür çalışması yapılmıştır. Üçüncü bölüm kendi içerisinde üç kısma ayrılmaktadır. Birinci kısımda araştırma metodolojisi verilmektedir. İkinci kısımda Anova analizi yapılmıştır. Üçüncü kısımda ise, analiz bulguları verilmektedir. Son bölümde ise genel değerlendirme ve sonuçlara yer verilmektedir.

Kentsel Estetik ve Kentsel Morfoloji

Çelik ve Açıksoz'e (2008) göre, estetik kentlere ulaşmak için fiziksel planlama ve tasarım boyutunda temel kabullerin olması gerekmektedir. Geleneksel doku ile uyum sağlayacak doluluk-boşluk oranı, yeni bina cephelerinde ve kentsel donatılarda kullanacak olan malzemelerin renk, doku, form gibi özellikler bu kabuller arasında yer almaktadır. Bu parametreler, kentsel tasarım ilkeleri kapsamında tanımlanmaktadır. Literatüre göre, kentsel tasarım çok katmanlı olup kesin bir tanımı bulunmamaktadır. Mekânsal, Morfolojik ve İçeriksel katmanlar, bu katmanları oluşturmaktadır. Bu katmanların içeriğini ise, bina-bina, bina-sokak, caddeler, meydanlar, parklar tüm çevresel değerler, beklentiler, kaynaklar, insanlar bütün elemanlar arasındaki ilişkiler ağı yapılanmış çevre, doğal alanlar ve bunların arasındaki ilişkilerin yarattığı kentsel problemler oluşturmaktadır (Tezer, 2002, 77). Özellikle kentsel tasarım alanında kentsel morfoloji katmanına, bir yerleşmedeki yapıların ve açık alanların bir araya gelme biçimleriyle ilgili görünen ve görünmeyen kuralları incelemeye ve anlamaya yönelik bir araştırma yöntemi olarak ele alınmaktadır.

Kentsel morfoloji, kentsel mekanın organizasyonu, biçimlenişi olup yerleşmeler bilimidir (Kahraman, 2015, 7). Kent morfolojisi, yerleşmelerin yapısını, oluşum ve dönüşümü, mekânsal bünyesini ve karakterini tarih içerisinde geçirdiği evreleri ve yerleşmeleri oluşturan unsurların anlaşılmasına yardım eden bir yaklaşımdır (Akdemir ve Kaya, 2018, 342). Kentsel morfolojinin ilgi alanı temelde parseller, yapı adaları, yapılar ve sokak örtüsünde gerçekleşen ve gözlenebilir olan fiziksel biçimlenmedir (Ünver, 2016, p.130).

Kentin biçimlendirilmesi iki boyutlu olan imar adaları ve mülkiyet yapısı ile üç boyutlu binaların kompozisyonu ile sağlanmaktadır (Kahraman, 2015, 7). Kentsel mekanın değişimindeki morfolojik özellikler ise yapı yüksekliği, yapılaşma düzeni, parsel boyutları, yapı adası biçimi vb. değişikliklerle tanımlanmaktadır (Ünlü, 2006, 179). Başka bir deyişle, kentsel cephe sistemleri, yerleşim açık ve kapalı alanların yoğunluğu, yerleşmenin plan tipolojisi, sokak görüntüleri ve düğüm noktaları kent morfolojisini ortaya koyma unsurlarıdır (Akdemir ve Kaya, 2018, 343). Kentsel morfolojinin asıl kaygısı kenti okuma ve analiz etmek olduğuna göre, morfolojik analizleri üç temel ilkeye dayanmaktadır.

Bu ilkeler;

Form: Kent formu üç temel fiziksel elemandan oluşur, binalar ve binalar ile ilişkili açık alanlar, parseller ve sokaklar

Ölçek: Kent formu farklı çözünürlük seviyeleri (ölçekler) ile anlaşılabilir, genellikle dört seviye bulunmaktadır, bina/parsel, sokak/yapı adası, kent ve bölge

Zaman: Kent formu tarihsel okuma ile anlaşılabilir: özellikle devamlı çeşitli dönüşüm ve yer değiştirmeye maruz kalan kentsel elemanlar için (Kahraman, 2015, p, 10).

Kentsel Estetik de bu üç temel ilkedden etkilenmektedir.

Bu çalışmada, kentsel estetik parametrelerinin belirlenmesinde; morfoloji analizlerinin üç temel ilkesi dikkate alınmıştır. Kentsel estetik parametrelerinin belirlenmesindeki en önemli ilkelerden birisi formdur. Bu çerçevede, kentsel estetik; binalar, binalar ve sokak ilişkisi, açık alanlar, parseller ve sokaklar, kentsel tasarım ilkeleri bağlamında değerlendirilmiştir. Kentsel estetik Ölçek ilkesi bağlamında, bina/parsel ve sokak/yapı adası ilişki ile değerlendirilmiştir. Yine kentsel estetik, zaman ilkesi kapsamında da 2000’li yıllardan sonra hızlı ve yoğun gelişen konut alanlarına odaklanmaktadır.

Araştırma Metodolojisi

Bu araştırmanın birinci amacı, yapılaşmış alanlarda kentsel estetiği etkileyen formal estetik parametrelerinin ortaya konulmasıdır. Bildiri kapsamında kentsel estetiği etkileyen formal estetik parametreleri, kentsel tasarım ilkeleri üzerinde değerlendirilmiştir.

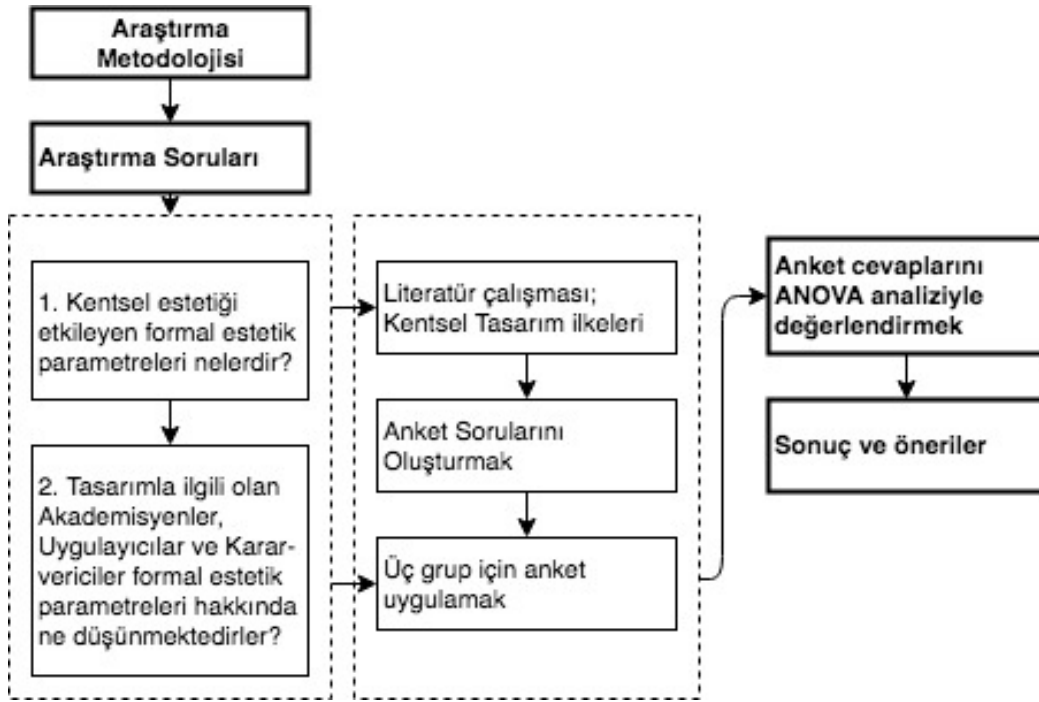
Kentsel tasarım ilkeleri kapsamında geniş literatür çalışması ve DERT (Urban Design in the Planning System, London, 2000) deki ilkelerde dikkate alınarak, kentsel estetiği etkileyen tasarım ilkeleri belirlenmiştir. Bu ilkeler çerçevesinde, kentsel estetiği pozitif ve negatif etkileyen 30 anket sorusu şeklinde hazırlanmıştır.

Çalışmanın ikinci amacı ise, kentsel estetikle ilgili bu ilkelerin tasarımla ilgili olan gruplar (akademisyenler, karar-vericiler veya belediyeler, uygulayıcılar veya ofisler) arasında nasıl değerlendirildiğini ortaya koymaktır. Bunun için amaçsal (purposive/ purposeful sampling) yaklaşım ile, akademisyenler, uygulayıcılar ve karar-vericilere anket uygulaması yapılmıştır. Böylece İstanbul’daki toplam Mimarlık Fakültelerinde çalışan akademisyenlerden 60 kişi,

toplam kayıtlı olan planlama, mimarlık, peyzaj mimarlığı ve içmimarlık ofislerinden 37 kişi ve son olarak da 39 ilçe belediyesi ve 1 büyükşehir belediyesinden 40 kişi seçilerek 137 örneklem seçilmiştir.

Anket sonuçları tek yönlü varyans (ANOVA) analiziyle değerlendirilmiştir ve böylece farklı örneklem gruplarının ankete verdikleri yanıtlar istatistiksel analizler kullanarak açıklanmıştır. Araştırma aşamaları Şekil 1’de gösterilmektedir.

Şekil 1. Araştırma Metodolojisi.

Kentsel Estetik Parametreleri ve Anova Analizi

Literatür araştırması sonrasında anket tasarımı için kentsel estetiği iki boyutta (planlama ölçeğinde) ve üç boyutta (yapı ölçeğinde) etkileyen formal estetik parametreleri seçilmiştir. Bu sorular; kentsel estetiği pozitif veya negatif etkileyen yargı soruları şeklinde oluşturulmuştur. Bunlar;

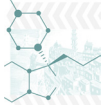
- Estetik.1; ‘Boyut ve Süreklilik’,
- Estetik.2; ‘hierarchy ve Düzen’,
- Estetik.3; ‘Proporsiyon, Oran, Ritim’,
- Estetik.4; ‘Ölçek, Kütle’,
- Estetik.5; ‘Mimari Motif Tekrarı’,
- Estetik.6; ‘Cephe Tasarımında Doluluk ve Boşluk Oranı’,
- Estetik.7; ‘Cephe ve Kütle Uyumsuzluğu’,
- Estetik.8 ‘Yapıların Form Uyumsuzluğu’,
- Estetik.9; ‘Binalar arasında Renk Uyumluluğu’,
- Estetik.10; ‘Doku ve Material Uyumsuzluğu’,

Estetik.11; ‘İçmekan Tasarımı’,
Estetik.12; ‘Ekolojik Temelli Malzeme’,
Estetik.13 ‘yüksek Yapıların Dominant Etkisi’,
Estetik.14; ‘Yapı Yüksekliklerindeki Uyumsuzluk’,
Estetik.15; ‘Yapılar Arasındaki Form İlişkisi’,
Estetik.16 ‘Tek-Tip Tolu Konutlar’,
Estetik.17; ‘Çeşitlilik ve Görsel Zenginlik’,
Estetik.18; ‘Ekolojik Peyzaj Tasarımı’,
Estetik.19; ‘Parsel ve Yapı Arasında İlişki’,
Estetik.20; ‘Düzenli Izgara Planı’,
Estetik.21; ‘Alanın Kimliğiyle Uyumsuz Tasarım’,
Estetik.22; ‘Proje Bazlı Tasarım’,
Estetik.23; ‘Yeşil Alan ve Bitkilendirme’,
Estetik.24; ‘Ana Yaya Yoluna Entegrasyonu’,
Estetik.25; ‘Yapı ve Yollar Arasındaki Uyumsuzluk’,
Estetik.26; ‘Kapalı ve İzole Tasarım’,
Estetik.27; ‘Doluluk ve Boşluk Oranı’,
Estetik.28; ‘Doğal Alanın Korunmaması’,
Estetik.29; ‘Yapıların Alandaki Doğru Yönelimi’,
Estetik.30; ‘Kentsel Estetik ve Kentsel Kimlik İlişkisi’
olarak sıralanabilir. Bu sorular ayrıca Tablo 1’de özetlenmiştir.

Tablo 1. Anket tasarımında kullanılan soruların içeriği.

	Değişken	İçerik
Yapı Ölçeği (3 Boyutlu)	Est.1	Boyut ve süreklilik gibi ortak karakteristik özelliklerin kentsel estetiğe olumlu etkisi
	Est.2	yapılar arasındaki düzen ve hiyerarşi kentsel estetiğe olumlu etkisi
	Est.3	yapıların orantı, ritim ve bütünlük kentsel estetiğe olumlu etkisi
	Est.4	yapıların ölçek ve hacmi kentsel estetiğe olumlu etkisi
	Est.5	yapılardaki mimari motif tekrarı kentsel estetiğe olumlu etkisi
	Est.6	yapıların cephe tasarımındaki doluluk-boşluk oranı kentsel estetiğe olumlu etkisi
	Est.7	yapıların cephe-kütle uyumsuzluğu kentsel estetiğe olumsuz etkisi
	Est.8	yapıların form uyumsuzluğu kentsel estetiğe olumsuz etkisi
	Est.9	yapılar arasındaki renk harmonisi kentsel estetiğe olumlu etkisi
	Est.10	yapılar arasındaki doku ve örüntü/malzeme uyumsuzluğu kentsel estetiğe olumsuz etkisi
	Est.11	yapıların iç mekan kurgusu kentsel estetiğe etkisi
	Est.12	ekolojik temelli malzemelerin kullanımı,(sürdürülebilirliği sağlayıp), kentsel estetiğe olumlu etkisi
Yapı ve Plan Ölçeği (2 ve 3 Boyutlu)	Değişken	İçerik
	Est.13	yüksek yapılar ile oluşan baskın etki kentsel silüete olumsuz etkisi
	Est.14	yapı yükseklikleri arasındaki uyumsuzluk kentsel estetiğe olumsuz etkisi
	Est.15	farklı yapı gruplarının arasındaki form ilişkisi kentsel estetiğe olumlu etkisi
	Est.16	tek tip toplu konutlar kentsel estetiğe olumsuz etkisi
	Est.17	yapılardaki çeşitlilik ve görsel zenginlik kentsel silüete (düşey hat etkisi/yatay hat etkisi) olumlu etki
Est.18	ekolojik peyzaj planlaması/biyo-çeşitliliğin artması kentsel estetiğe olumlu etki	

Plan Ölçeği (2 Boyutlu)	Est.19	parsel ve yapı ilişkisi kentsel estetiğe doğrudan etkisi
	Est.20	ızgara planı kentsel estetiğe olumlu etkisi
	Est.21	parselasyonun alan kimliği (doğal çevre/topoğrafya, konum, bitki örtüsü vs.) ile uyumsuzluğu kentsel Estetiğe olumsuz etkisi
	Est.22	proje bazlı gelişme kent inar planına uymaması kentsel estetiğe olumsuz etkisi
	Est.23	yeşil alan ve bitkilendirme/rekreasyon kentsel estetiğe olumlu etkisi
	Est.24	ana yaya yoluna entegrasyon (devamlılık/süreklilik sağlanması) kentsel estetiğe olumlu etkisi
	Est.25	yapı yüksekliği ve yol genişliği arasındaki orantısızlık kentsel estetiğe olumsuz etkisi
	Est.26	kapalılık, izole tasarım kentsel estetiğe olumsuz etkisi
	Est.27	yapılar arasındaki doluluk ve boşluk oranı kentsel estetiğe olumlu etkisi
	Est.28	doğal çevre ve ekosistem korunmaması kentsel estetiği olumsuz etkisi
	Est.29	yapıların doğru yönleneşmesi (sürdürülebilirliği sağlayıp), kentsel estetiğe olumlu etkisi
	Est.30	Kentsel estetik, kent kimliğini oluşturmaktadır

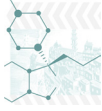
Anket sonuçları, SPSS programında (Statistical Package for the Social Sciences) ANOVA analiziyle test edilmiştir. Tek yönlü varyans analizi (ANOVA), ilişkisiz iki ya da daha çok örneklem ortalaması arasındaki farkın sıfırdan anlamlı bir şekilde farklı olup olmadığını test etmek üzere uygulanmaktadır (Sağlam Tosun, 2016, 30). ANOVA analizine göre Sig. değeri 0.05 olursa, bağımsız değişkenler arasında anlamlı bir fark yoktur. ANOVA analizine ilişkin sonuçlar Tablo 2’de verilmektedir.

Analiz bulguları

Araştırma için seçilen üç grup örneklemin karakteristik özellikleri Tablo 2’de gösterilmektedir. Aynı zamanda analizlerden elde edilen bulgular Tablo 3’te düzenlenmiştir.

Tablo 2. Örneklem gruplarının karakteristik özellikleri
(Bu tablo yazar tarafından analiz sonuçlarına göre düzenlenmiştir).

Karakteristik Özellikler	Universite	Ofis	Belediye	Total
Örneklem	60	37	40	137
Cinsiyet				
Kadın	42 (70%)	25 (66%)	24 (60%)	91 (34%)
Erkek	18 (30%)	12 (34%)	16 (40%)	46 (66%)
Yaş				
25-30 yaş	13 (22%)	10 (27%)	6 (15%)	29 (21%)
30-35 yaş	8 (13%)	16 (43%)	13 (33%)	37 (27%)
35-40 yaş	1 (1%)	1 (2%)	14 (35%)	16 (12%)
40-45 yaş	13 (22%)	5 (14%)	7 (17%)	25 (18%)
45 ve üzere yaş	25 (42%)	5 (14%)	0 (0%)	30 (22%)
Çalışma Alanı				
Mimar	38 (64%)	19 (51%)	21 (53%)	78 (57%)
İç Mimar	6 (10%)	0 (0%)	0 (0%)	6 (4%)
Peyzaj Mimarı	2 (3%)	2 (5%)	2 (5%)	6 (4%)
Kent Plancısı	12 (20%)	15 (41%)	15 (37%)	42 (31%)

Kentsel Tasarım	2 (3%)	1 (3%)	2 (5%)	5 (4%)
Gelir				
2500-3000 TL	8 (14%)	3 (8%)	1 (3%)	12 (9%)
3500-4500 TL	8 (14%)	10 (27%)	1 (3%)	19 (14%)
4500-5500 TL	17 (28%)	12 (32%)	25 (62%)	54 (39%)
5500-6500 TL	10 (16%)	4 (11%)	10 (25%)	24 (18%)
6500/üzereTL	17 (28%)	8 (22%)	3 (7%)	28 (20%)

Tablo 3'e göre, üniversite (akademisyenler), belediye (karar-vericiler) ve ofis grupları arasında Est.1, Est.2, Est.4 ve Est.17'te istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğu görülmektedir. Bu değişkenler, yapı ölçeğinde boyut, süreklilik, düzen, hiyerarşi, ölçek ve kütle ilkelerini içermektedir. Belediye ve ofis gruplarına göre, “Boyut ve Süreklilik” ilkesinin kentsel estetiği etkilediği ama ‘Hiyerarşi ve Düzen’, ‘Ölçek ve Kütle’ ve ‘Çeşitlilik ve Görsel Zenginlik’ kentsel estetiği etkilemediğini göstermektedir. Ancak, üniversite grubuna göre ise, bu ilkeler kentsel estetiği etkilemektedir.

Analiz bulgularına göre, Est.3, Est.5, Est.11 ve Est.12 parametreleri ile ilgili olarak gruplar arasında (üniversite- belediye, belediye-ofis veya ofis-üniversite) anlamlı bir fark görülmektedir. Bu parametreler yapı ölçeğindeki ilkeleri içermektedir. Üniversite grubunun değerlendirmelerine göre, ‘Proporsiyon, Oran, Ritim’ kentsel estetiği etkilerken, Belediye grubunun değerlendirmesine göre ise, bu ilkeler kentsel estetiği etkilememektedir. Belediye grubu değerlendirmesine göre, ‘Mimari Motif Tekrarı’, üniversite grubu değerlendirmesine göre ise, ‘Ekolojik Temelli Malzeme’ kentsel estetiği etkilememektedir.

Aynı zamanda yapı ölçeğinde Est.10 değişkeninde belediye ve ofis grupları değerlendirmeleri arasında anlamlı fark görünmektedir. Belediye ve ofis grupların Est.15'i değerlendirmelerinde de fark görülmektedir.

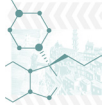
Yine belediye ve ofis grupları değerlendirmeleri arasında, planlama ölçeğinde Est.20'ye ilişkin değişkene yönelik fark bulunmaktadır. Est.27 değişkeni ile ilgili, belediye ve üniversite gruplarının değerlendirmesi anlamında da istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmaktadır. Üniversite grubuna göre ‘düzenli Izgara Planlama’ yaklaşımının estetiği etkilediği düşünülmekte, ofis grubuna göre ise, bu parametre kentsel estetikte etkisiz olarak değerlendirilmektedir.

Aynı zamanda bu parametrelerin kentsel estetiği olumlu veya olumsuz etkilediğinin üç grup tarafından değerlendirilmesi Tablo 4'te özetlenmiştir.

Tablo 3. Anova Analizi Sonuçları.

(Bu tablo yazar tarafından analiz sonuçlarına göre düzenlenmiştir.)

Bağımlı Değişken	Çalışma Alanı		Ortalama Farkı	Standart hata	İstatistiksel Olarak Anlamlılık	Gruplar	Ortalama
Est.1	Üniversite	Belediye	-1.225*	.300	.000	Üniversite	2.40
	Üniversite	Ofis	-.843*	.307	.019	Belediye	3.62
	Belediye	Ofis	.381	.335	.493	Ofis	3.24
Est.2	Üniversite	Belediye	1.125*	.281	.000	Üniversite	3.85
	Üniversite	Ofis	.768*	.288	.023	Belediye	2.72
	Belediye	Ofis	-.356	.314	.589	Ofis	3.08

Est.3	Üniversite	Belediye	.991*	.293	.003	Üniversite	3.91
	Üniversite	Ofis	.565	.300	.149	Belediye	2.92
	Belediye	Ofis	-.426	.328	.399	Ofis	3.35
Est.4	Üniversite	Belediye	1.458*	2.88	.000	Üniversite	3.78
	Üniversite	Ofis	.756*	.295	.031	Belediye	2.32
	Belediye	Ofis	-.702	.322	.079	Ofis	3.027
Est.5	Üniversite	Belediye	.750*	.250	.009	Üniversite	3.10
	Üniversite	Ofis	.478	.256	.152	Belediye	2.35
	Belediye	Ofis	-.271	.279	.596	Ofis	2.62
Est.6	Üniversite	Belediye	.300	.283	.542	Üniversite	3.20
	Üniversite	Ofis	.254	.290	.658	Belediye	2.90
	Belediye	Ofis	-.045	.317	.988	Ofis	2.94
Est.7	Üniversite	Belediye	.333	.208	.250	Üniversite	4.23
	Üniversite	Ofis	.125	.213	.828	Belediye	3.90
	Belediye	Ofis	-.208	.233	.646	Ofis	4.10
Est.8	Üniversite	Belediye	.066	.198	.940	Üniversite	4.26
	Üniversite	Ofis	.347	.203	.205	Belediye	4.20
	Belediye	Ofis	.281	.221	.417	Ofis	3.91
Est.9	Üniversite	Belediye	.366	.274	.379	Üniversite	3.41
	Üniversite	Ofis	.551	.281	.126	Belediye	3.05
	Belediye	Ofis	.185	.307	.819	Ofis	2.86
Est.10	Üniversite	Belediye	.133	.197	.779	Üniversite	3.98
	Üniversite	Ofis	-.405	.204	.119	Belediye	3.85
	Belediye	Ofis	-.538*	.222	.044	Ofis	4.38
Est.11	Üniversite	Belediye	-.500	.224	.071	Üniversite	2.30
	Üniversite	Ofis	-.591*	.230	.030	Belediye	2.80
	Belediye	Ofis	-.091	.251	.929	Ofis	2.89
Est.12	Üniversite	Belediye	-.825*	.249	.003	Üniversite	2.90
	Üniversite	Ofis	-.532	.255	.097	Belediye	3.72
	Belediye	Ofis	.532	.278	.548	Ofis	3.43
Est.13	Üniversite	Belediye	-.016	.168	.995	Üniversite	4.43
	Üniversite	Ofis	.271	.172	.263	Belediye	4.45
	Belediye	Ofis	.278	.188	.282	Ofis	4.16
Est.14	Üniversite	Belediye	-.283	.180	.262	Üniversite	4.36
	Üniversite	Ofis	.177	.184	.603	Belediye	4.65
	Belediye	Ofis	.460	.201	.061	Ofis	4.18
Est.15	Üniversite	Belediye	.252	.169	.297	Üniversite	3.81
	Üniversite	Ofis	.546*	.171	.005	Belediye	3.56
	Belediye	Ofis	.293	.188	.268	Ofis	3.27
Est.16	Üniversite	Belediye	.308	.198	.268	Üniversite	4.33
	Üniversite	Ofis	.387	.202	.140	Belediye	4.02
	Belediye	Ofis	-.079	.221	.932	Ofis	3.94
Est.17	Üniversite	Belediye	-1.183*	.260	.000	Üniversite	3.88
	Üniversite	Ofis	.775*	.266	.012	Belediye	2.70
	Belediye	Ofis	-.408	.291	.343	Ofis	3.10
Est.18	Üniversite	Belediye	.158	.230	.772	Üniversite	3.98
	Üniversite	Ofis	-.097	.236	.910	Belediye	3.82
	Belediye	Ofis	-.256	.258	.583	Ofis	4.08

Est.19	Üniversite	Belediye	-.058	.183	.946	Üniversite	4.21
	Üniversite	Ofis	.162	.187	.662	Belediye	4.27
	Belediye	Ofis	.220	.204	.529	Ofis	4.05
Est.20	Üniversite	Belediye	.419	.240	.193	Üniversite	3.31
	Üniversite	Ofis	.803*	.244	.004	Belediye	2.89
	Belediye	Ofis	.383	.268	.328	Ofis	2.51
Est.21	Üniversite	Belediye	.050	.180	.959	Üniversite	4.20
	Üniversite	Ofis	-.016	.185	.996	Belediye	4.15
	Belediye	Ofis	-.066	.201	.942	Ofis	4.21
Est.22	Üniversite	Belediye	-.075	.209	.932	Üniversite	4.25
	Üniversite	Ofis	.310	.214	.176	Belediye	4.17
	Belediye	Ofis	-.385	.234	.384	Ofis	3.86
Est.23	Üniversite	Belediye	.400	.230	.196	Üniversite	4.20
	Üniversite	Ofis	.172	.236	.745	Belediye	3.80
	Belediye	Ofis	-.227	.257	.653	Ofis	4.02
Est.24	Üniversite	Belediye	-.483	.241	.116	Üniversite	3.46
	Üniversite	Ofis	-.452	.247	.164	Belediye	3.95
	Belediye	Ofis	.031	.269	.993	Ofis	3.91
Est.25	Üniversite	Belediye	-.316	.190	.225	Üniversite	4.13
	Üniversite	Ofis	-.218	.195	.507	Belediye	4.45
	Belediye	Ofis	.098	.213	.889	Ofis	4.35
Est.26	Üniversite	Belediye	.000	.203	1.000	Üniversite	4.05
	Üniversite	Ofis	.077	.208	.928	Belediye	4.05
	Belediye	Ofis	.077	.227	.939	Ofis	3.97
Est.27	Üniversite	Belediye	.666*	.271	.040	Üniversite	3.91
	Üniversite	Ofis	.511	.277	.161	Belediye	3.25
	Belediye	Ofis	-.155	.303	.865	Ofis	3.40
Est.28	Üniversite	Belediye	-.175	.174	.577	Üniversite	4.20
	Üniversite	Ofis	-.367	.178	.103	Belediye	4.37
	Belediye	Ofis	-.192	.195	.586	Ofis	4.56
Est.29	Üniversite	Belediye	-.475	.256	.156	Üniversite	3.30
	Üniversite	Ofis	-.429	.262	.233	Belediye	3.77
	Belediye	Ofis	.045	.286	.986	Ofis	3.72
Est.30	Üniversite	Belediye	.400	.243	.231	Üniversite	4.30
	Üniversite	Ofis	.435	.249	.192	Belediye	3.90
	Belediye	Ofis	.035	.271	.991	Ofis	3.86

Tablo 4. Gruplar arasındaki anlamlı farklılık.
(Bu tablo yazar tarafından analiz sonuçlarına göre düzenlenmiştir)

Değişkenler	Çoklu Karşılaştırma		Sig.	%	Açıklama
Est.1	Üniversite	Belediye	.000	%100	Üniversite ve belediye grupları arasında %99 düzeyinde istatistiksel anlamlı fark vardır.
	Üniversite	Ofis	.019	%98	Üniversite ve ofis grupları arasında %95 %95 düzeyinde istatistiksel anlamlı fark vardır.
Est.2	Üniversite	Belediye	.000	%100	Üniversite ve belediye grupları arasında %99 düzeyinde istatistiksel anlamlı fark vardır.
	Üniversite	Ofis	.023	%97	Üniversite ve ofis grupları arasında %95 %95 düzeyinde istatistiksel anlamlı fark vardır.

Est.3	Üniversite	Belediye	.003	%99	Üniversite ve belediye grupları arasında %99 düzeyinde istatistiksel anlamlı fark vardır..
Est.4	Üniversite	Belediye	.000	%100	Üniversite ve belediye grupları arasında %99 düzeyinde istatistiksel anlamlı fark vardır.
	Üniversite	Ofis	.031	%96	Üniversite ve ofis grupları arasında %95 düzeyinde istatistiksel anlamlı fark vardır.
Est.5	Üniversite	Belediye	.009	%99	Üniversite ve belediye grupları arasında %99 düzeyinde istatistiksel anlamlı fark vardır.
Est.10	Belediye	Ofis	.044	%95	Üniversite ve ofis grupları arasında %95 düzeyinde istatistiksel anlamlı fark vardır.
Est.11	Üniversite	Ofis	.030	%97	Üniversite ve ofis grupları arasında %95 düzeyinde istatistiksel anlamlı fark vardır.
Est.12	Üniversite	Belediye	.003	%99	Üniversite ve belediye grupları arasında %99 düzeyinde istatistiksel anlamlı fark vardır.
Est.15	Üniversite	Ofis	.005	%95	Üniversite ve ofis grupları arasında %95 düzeyinde istatistiksel anlamlı fark vardır.
Est.17	Üniversite	Belediye	.000	%100	Üniversite ve belediye grupları arasında %99 düzeyinde istatistiksel anlamlı fark vardır.
	Üniversite	Ofis	.012	%98	Üniversite ve ofis grupları arasında %95 düzeyinde istatistiksel anlamlı fark vardır.
Est.20	Üniversite	Ofis	.004	%99	Üniversite ve ofis grupları arasında %99 düzeyinde istatistiksel anlamlı fark vardır.
Est.27	Üniversite	Belediye	.040	%96	Üniversite ve belediye grupları arasında %95 düzeyinde istatistiksel anlamlı fark vardır.

Tablo 5. Grupların parametreleri değerlendirmesi.
(Bu tablo yazar tarafından analiz sonuçlarına göre düzenlenmiştir.)

Parametre	Kabul	Ret	Parametre	Kabul	Ret
Boyut, Süreklilik		+	Tek-Tip Tolu Konutlar'	+	
Düzen, Hiyerarşi	+		Çeşitlilik ve Görsel Zenginlik'	+	
Oran, Ritim	+		Ekolojik Peyzaj Tasarımı'	+	
Ölçek	+		Parsel ve Yapı Arasında İlişki'	+	
Mimari Motif		+	Düzenli İzgara Planı		+
Cephe Tasarımı, Doluluk ve Boşluk	+		Alanın Kimliğiyle Uyumsuz Tasarım'	+	
Cephe ve Kütle Uyumsuzluğu'	+		Proje Bazlı Tasarım'		
Yapıların Form Uyumsuzluğu'		+	Yeşil Alan ve Bitkilendirme'	+	
Renk	+		Ana Yaya Yoluna Entegrasyonu'	+	
Doku ve Material Uyumsuzluğu'			Yapı ve Yollar Arasındaki Uyumsuzluk'	+	
İçmekan Tasarımı		+	Kapalı ve İzole Tasarım'	+	
Ekolojik Temelli Malzeme'	+		Doluluk ve Boşluk Oranı'	+	
yüksek Yapıların Dominant Etkisi'	+		Doğal Alanın Korunmaması'		
Yapı Yüksekliklerindeki Uyumsuzluk'	+		Yapıların Alandaki Doğru Yönelimi'	+	
Yapılar Arasındaki Form İlişkisi'	+		Kentsel Estetik ve Kentsel Kimlik İlişkisi	+	

Genel Değerlendirme ve Sonuç

Bu araştırmada, kentsel formal estetik parametreleri ortaya konulmaktadır. Formal estetik parametreleri kentsel mekanın biçimlenmesi aynı zamanda kentsel morfolojiyi de doğrudan etkilemektedir. Kentsel morfolojiyi doğrudan etkileyen kentsel estetik parametreleri arasında 'Boyut ve Süreklilik', 'Ölçek ve Hacim', "Düzen ve Hiyerarşi", 'Cephe-Kütle uyumsuzluğu', 'Form', 'Doku', 'Yükseklik', "Parsel Boyutları", 'Parsel ve Yapı ilişkisi', 'Kapalı ve İzole Tasarım', 'İzgara Plan Tasarımı', 'Cephe Tasarımındaki Doluluk ve

Boşluk’ ve ‘Yapı Yüksekliği ve Yol Genişliği’ yer almaktadır.

Araştırmada üç farklı grup için anket çalışması yapılmıştır. Araştırma ile, ortaya koyulan üç boyutlu formal estetik parametreleri boyut, proporsiyon, ritim, ölçek, hacim, yapı formu, doku, iç mekan kurgusu, ekolojik malzemedir. İki boyutlu planlama ölçeğinde ise, parsel ve yapı ilişkisi, düzenli ızgara planı, yapı yüksekliği ve yapıların yönü olmuştur. Bu çalışma üniversite grubuna göre, iki boyutlu (yapı ölçeği) ilkeleri içinden “Boyut ve Süreklilik”, ‘İç Mekan Tasarımı’ ve ‘Ekolojik Temelli Malzeme’, belediye grubuna göre ‘Düzen ve Hiyerarşi’, ‘Oran, Orantı ve Ritim’, ‘Ölçek ve Hacim’, ‘Mimari Motif Tekrarı’, ‘Cephe Tasarımında Doluluk ve Boşluk Oranı’, ‘İç mekan Tasarımı’, Ofis Grubuna göre ise ‘Mimari Motif Tekrarı’, ‘Cephe Tasarımında Doluluk ve Boşluk’, ‘Renk Harmonisi’ ve ‘İç mekan Tasarımı’ kentsel estetiği etkilememektedir.

Yine üç gruba göre, iki ve üç boyutlu ilkeler (Yapı ve Plan Ölçeği) kentsel estetiği etkilemektedir. Bu ilkeler içinde sadece belediye grubuna göre ‘Çeşitlilik ve Görsel Zenginlik’ kentsel estetiği etkilememektedir. Aynı şekilde, iki boyutlu (plan ölçeği) üç gruba göre kentsel estetiği etkilemektedir. Bu ilkeler içinde ‘Düzenli Izgara Planı’, belediye ve ofis gruplarına göre kentsel estetiği etkilememektedir.

Bu sonuç üç grubun düşüncesinde, özellikle üç boyutlu parametrelerde (Yapı Ölçeğinde) farklılık bulunmaktadır. Tasarımla ilgili olan grupların değerlendirmelerindeki bu farklılıklar, kentsel estetiğe değerlendirmesine yönelik ilkelerin değerlendirilmesindeki zorluğu göstermektedir. Ancak, ortak parametrelerin belirlenmesi ve uygulamaya yönelik “kontrol listesi (checked list)” hazırlanması anlamında da önemli fikirler sağlamaktadır.

2000 sonrasında neo-liberal politikaların etkisiyle kentlerin dokusu ve morfolojisinin önemli ölçüde değişme gösterdiği açıktır. Bununla birlikte, yerel yönetimlerin ve uygulayıcıların kentsel estetiğin yönetimi konusunda yaklaşımı ve araçları da bulunmamaktadır. Kentsel estetiğe yönelik parametrelerin tanımlanması; kentsel tasarım ve planlama pratiğine katkı sağlayacağı gibi, özellikle kentsel estetik yönetimi için önemli girdi olacağı düşünülmektedir. Çünkü bu parametreler, özellikle yeni ve hızlı gelişen konut alanlarının dokusunu oluşturmada, uygulayıcılara ve yerel yönetimlerin ilgili birimlerine bir öngörü sağlayabilir. Bu parametrelerin sağlanması ve kontrolü, kentlerin estetik kalitesinin sağlanması ve morfolojik düzeninin korunmasına hizmet edebileceği düşünülmektedir.

Kaynaklar

Akdemir, İ., O., Kaya, A., Y. (2018). *Kentleşme hızının kent morfolojisine etkileri*, Keçiören (Ankara) örneği, 341-352 http://tucaum.ankara.edu.tr/wpcontent/uploads/sites/280/2015/08/semp8_34.pdf

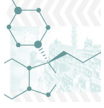
Akyuz, E. (2016). *Kentsel Estetik: Edinburg ve İstanbul Örneği*, Ataşehir Kültür, 28-31.

Çelik, D., Açıköz, S. (2008). Tarihi Kentlerde Kent Estetiği Kaygısı: Bartın Örneği, *Bartın Orman Fakültesi Dergisi*, 10 (14), 57-65.

DETR (2000). *Urban design in the planning system: toward better practice*, London, UK, pp.8-99.

Erdoğan, E. (2006). Çevre ve Kent Estetiği. *ZKÜ Bartın Orman Fakültesi Dergisi*, 8(9), 68-77.

Sağlam Tosun, N. (2016). *8.sınıf öğrencilerin fen ve teknoloji dersi başarısını etkileyen bazı faktörlerin incelenmesi*, Necmettin Erbakan Üniversitesi, Fen Bilgisi Eğitim Programı, 25-35.

Kahraman, E., D. (2015). *Merkezi iş alanlarında kentsel morfoloji ve arsa değerleri: İzmir örneği*, İTÜ, ŞBP, Yüksek lisans tezi, p.7-10

Tezer, H.K. (2002). *Kentsel morfoloji bağlamında kentsel rehberlerinin irdelenmesi*, Yüksek lisans Tezi, Mimar Sinan Üniversitesi, ŞBP Bölümü, p.77-80

Ulushan, N. (2004). *Çağdaş Kentsel Tasarım Paradıgmaları, Yeni Kavramlar Ve Kentteki Yansımaları*, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, 18-25.

Ünlü, T. (2006). Mersin’de değişen kentsel mekan: Çamlıbel’de morfolojik değişim. *YTÜ Mim Fak. E-Dergisi*, 1(4), 178-200.

<http://www.tdk.gov.tr/>